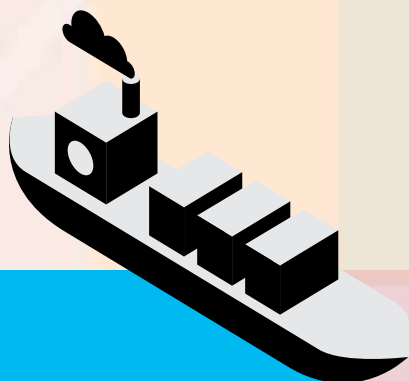
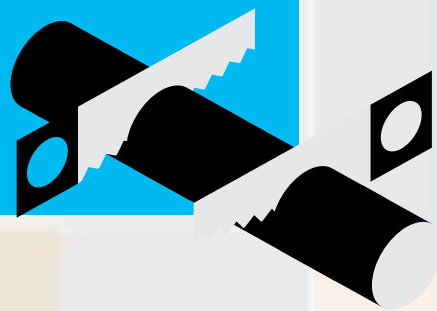
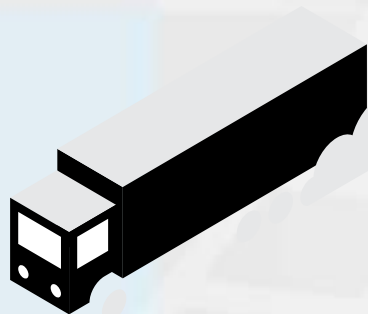

Kas kaiš mūsu
pārtikas sistēmai ?

Kaitējums videi

- Lielā daļā pasaules valstu tieši lauksaimniecības produktu ražošana ir galvenais vides piesārņojuma, augsnes degradācijas, klimata pārmaiņu, ūdens resursu izšķērdēšanas un bioloģiskās daudzveidības samazināšanās cēlonis.

2013. gada dati liecina, ka **1/6 Baltijas jūras jau ir pilnībā mirusi** un tajā nav nekādas dzīvības. Slāpekļa un fosfora izskalošanās no lauksaimniecības zemēm un slihta notekūdeņu sistēma ir vieni no galvenajiem „mirušās zonas” veidošanās iemesliem.

ES dalībvalstis ir **zaudējušas 1/2** no savas uz lauksaimniecības zemēm **dzīvojošo putnu** populācijas un **1/2** no **ganībās mītošo tauriņu** populācijas.

1,5 miljardiem pasaules iedzīvotāju iztikšana ir atkarīga no augsnes, kas ir degradācijas procesā.

- Lai nodrošinātu pasaulē pieaugošo gaļas pieprasījumu, Amazones lietus mežu platības tiek pārvērstas aramzemēs, vietējiem iedzīvotājiem nākas pamest savas mājvietas un tradicionālo nodarbošanos. Lietus meži nodrošina planētu ar skābekli, un tajos sastopama lielākā daļa no pasaules bioloģiskās daudzveidības.

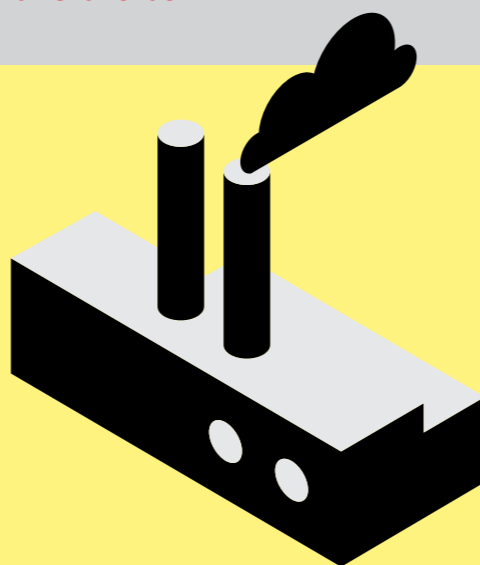
Mežu izciršana, pārvēršot tos lauksaimniecības zemēs, rada tikpat daudz siltumnīcefekta emisijas, cik kopumā lauksaimniecība.

Vairāk nekā 60 % no izcirstajām Amazones lietus mežu platībām **tiek izmantoti liellopu ganībām.** Saražotā produkcija tiek galvenokārt eksportēta uz Krieviju, Ķīnu, Honkongu, Ziemeļamerikas valstīm un ES.

Globalizācija

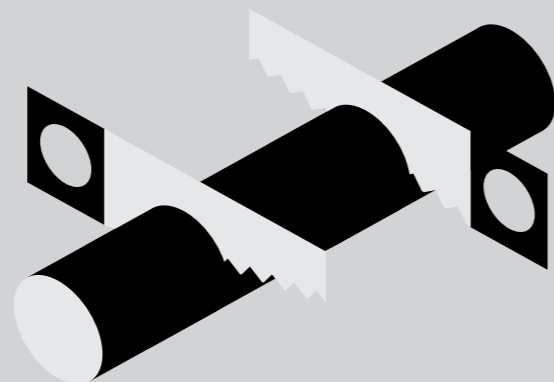
- Mūsdienu pārtikas ražošana ir balstīta uz efektivitātes palielināšanu un izmaksu samazināšanu, izraisot pārtikas ķēžu vertikālu saplūšanu, specializāciju un globālo tirdzniecību.

Pasaulē pesticīdu ražošana, globālie darījumi (it īpaši attiecībā uz soju un graudiem), sēklu un noteiktu šķirņu dzīvnieku tirdzniecība, banānu un ananasu audzēšana, kā arī kafijas un kakao ražošana **atrodas tikai dažu dominējošo tirgus dalībnieku rokās.**

- Globalizētā pārtikas sistēmā mazie un vietējie uzņēmumi tiek izstumti no tirgus, kas tiek sadalīts starp dažiem dalībniekiem.

- Ģimenes saimniecības un videi draudzīgas saimniecības nopūlas ar dzīvotspējas saglabāšanu, jo nespēj konkurēt ar globalizētā pārtikas tirgus cenām.

Politika

- Politikas veidošanā notiek pārlietu liela koncentrēšanās uz produktivitātes celšanu un konkurētspējas paaugstināšanu un netiek pietiekami atbalstītas pārtikas sistēmas, kas nodrošina vides saglabāšanu un atjaunošanos, kā arī bioloģiskās daudzveidības, tradīciju un kultūras mantojuma uzturēšanu.
- Pārtikas ražošanā netiek ievērots princips „piesārņotājs maksā”, tāpēc pārtikas cenā nav iekļauts kaitējums videi.

- Šī iemesla dēļ bioloģiski audzēti produkti ir dārgāki par konvencionālo pārtiku, un sabiedrība maksā par mūsdienu pārtikas sistēmas negatīvo ietekmi.

“Business kā parasti”

- Globālās pārtikas ķēdes stimulē sabiedrības vienaldzību un neveicina uz taisnīgumu un solidaritāti balstītu kopienu veidošanos.
- Starpnieki un lielveikali diktē ražotājiem nosacījumus, un zemnieks saņem vismazāko atalgojumu par saražoto produkciju.

- Mūsu patēriņš un industrijas kāre pēc lielākas peļņas ir iemesls vietējo iedzīvotāju izstumšanai no mājvietām. Piesavinoties resursus un izmantojot lēto darbaspēku, attīstītās valstis izmanto mazāk attīstītās valstis.

- Peļņas gūšanas nolūkā ir pazeminājušies dzīvnieku labturības standarti – dzīvniekiem netiek dota iespēja izpaust savu dabisko uzvedību; tie tiek turēti saspīestībā, bez pieejas svaigam gaisam un dabīgai dienasgaismai, kas ir cēlonis dažādām slimībām, kā arī tie piedzīvo lielu stresu pirms nokaušanas.

Īstermiņa domāšana

- Pārtikas sistēmas ir balstītas uz lielu fosilās enerģijas patēriņu, it īpaši sintētisko minerālmēsļu un pesticīdu ražošanai, intensīvai traktortehnikas lietošanai, produktu pārstrādei un garajām loģistikas ķēdēm.

Garās pārtikas ķēdes ir viens no iemesliem lielajam degvielas patēriņam, taču vēl vairāk fosilās enerģijas mēs tērējam, lai saražotu pesticīdus un sintētiskos minerālmēslus. Vismaz puse no lauksaimniecībā patērētās enerģijas ES un ASV tiek izlietota slāpekļa sintētiskā mēslojuma ražošanai.

Lai saražotu pārtiku vienas kalorijas vērtībā, mūsdienās tiek patērētas 10 kalorijas fosilās degvielas.

Intensifikācija un specializācija

- Pārtikas ražošanā vērojama specializācija – arvien biežāk lopkopība tiek nodalīta no augkopības, un tādējādi veidojas vienvēidīgas lauku ainavas, lopkopības saimniecībās rodas mēslojuma pārpalikums, bet augkopības saimniecībās veidojas barības vielu deficīts un atkarība no sintētiskajiem minerālmēsliem.

- Viena veida kultūraugu audzēšana lielās platībās vairākus gadus pēc kārtas izraisa slimību un kaitēkļu uzbrukumus un augsnes auglības mazināšanos, kā rezultātā palielinās sintētisko minerālmēsļu un pesticīdu lietošana.

Šķietama pārpilnība un izvēles iespējas

Patērētājam nav pieejama pietiekama informācija par pārtikas produkta ražošanas procesu visā tā dzīves ciklā un zināšanas, lai izdarītu atbildīgu pārtikas izvēli.

Globalizētās pārtikas sistēmas ietekmē iznīkst ēšanas kultūra un tradīcijas. Mūsdienu patērētājs ir zaudējis saikni ar pārtikas ražošanu un nezina, kā produkti ir saražoti.

Selekcijas ceļā veidojot ražīgākas un ilgstošai transportēšanai un glabāšanai piemērotas augu šķirnes, notiek šķirņu ģenētiskā materiāla unifikācija, tāpēc samazinās pārtikai audzēto augu šķirņu dažādība un izzudušas vietējiem apstākļiem piemērotas un izturīgas šķirnes.

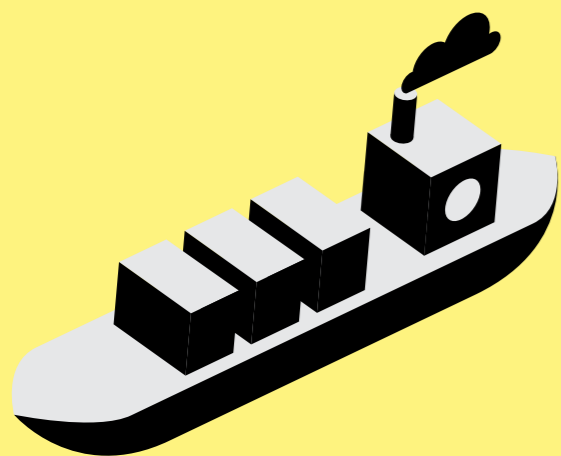
Eiropā vērojama liela daļa no pasaules mājdzīvnieku daudzveidības, taču gandrīz puse Eiropas mājdzīvnieku šķirņu ir apdraudētas, kritiskā līmenī vai izmirušas. Strauji samazinājusies arī mājdzīvnieku daudzveidība.

Draudi veselībai

- Pārtikas uzņēmumi nosaka to, ko mēs ēdam – pārstrādātus, plastmasā sapakotus pārtikas produktus ar garu derīguma termiņu un sastāvdaļu sarakstu, kurā iekļauti konservanti, garšas pastiprinātāji, aromatizētāji un sintētiskās krāsvielas.
- Mūsdienu ēdieni ir piesātināti ar cukuru, rafinētu miltu produktiem, hidrogenētām eļļām un taukiem, kuru lietošana negatīvi ietekmē veselību un izraisa slimības.

Cukurniedres ir pasaulē visvairāk audzētie kultūraugi. Cukura lietošana izraisa holesterīna un insulīna līmeņa celšanos, sirds slimības, kuņģa skābju pieaugumu, anoreksiju un ēšanas traucējumus, aknu un nieru slimības un samazina dzīves ilgumu. Saskaņā ar SKDS 2013. gadā veikto pētījumu **Latvijā iedzīvotāju cukura patēriņš ievērojami pārsniedz ieteicamās devas.**

- Noplicinot augsni, samazinājies vitamīnu, minerālvielu u. c. vērtīgu vielu daudzums, bet pieaudzis pesticīdu palieku un metālu daudzums pārtikā.

Garās pārtikas ķēdes

- Globālā pārtikas tirdzniecībā izejvielas un produktus iegūst no visām pasaules malām, tādējādi izšķērdīgi tērējot neatjaunojamus resursus.
- Garo pārtikas ķēžu dēļ nav iespējams piegādāt pavisam svaigus dārzeņus un augļus. Ja tie tiek novākti vēl nenogatavojušies, tie arī satur mazāk vitamīnu un antioksidantu.

Attālums, ko pārtikas produkti vai to sastāvdaļas un iepakojums mēro Eiropā, līdz sasniedz patērētāju, ir vidēji 2400 km.

Nedrošība

- Klimata pārmaiņas apdraud kultūragu un lauksaimniecības produktivitāti, ūdens pieejamību, augšņu funkcionalitāti, kā arī palielina sausuma, plūdu, ugunsgrēku, slimību un kaitēkļu uzbrukumu risku.

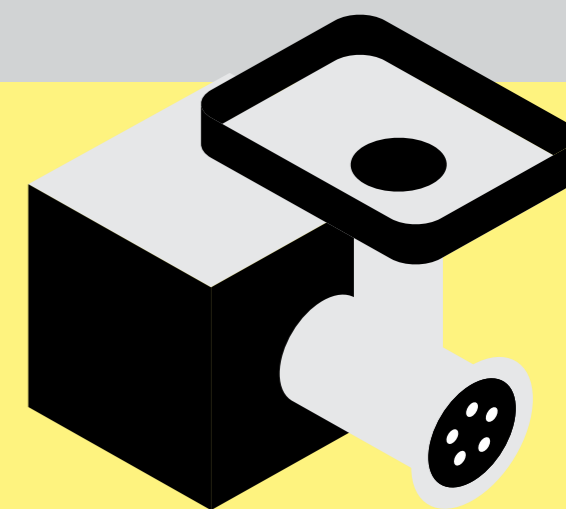

- Vietējie pārtikas ražotāji nespēj konkurēt ar ārvalstu produkcijas zemajām cenām un bieži vien izbeidz savu darbību, un tādējādi tiek apdraudēts pārtikas nodrošinājums vietējā, reģionālā un nacionālā līmenī.

Bads

- Lielākā daļa visnabadzīgāko pasaules iedzīvotāju ir sīkzemnieki, kuri nespēj aizstāvēt savas tiesības un iekļauties mūsdienu globalizētajā pārtikas ražošanas sistēmā.

Lai gan 1/8 pasaules iedzīvotāju cieš no bada vai nepietiekama uztura, pasaulē tiek izmesta aptuveni 1/3 derīgas pārtikas.

ES gaļas ražošanā pamatā tiek izmantota importēta ģenētiski modificētas sojas un kukurūzas lopbarība.

Pasaulē strauji pieaugošais gaļas patēriņš apdraud nākamo paaudžu pārtikas nodrošinājumu – nākamajos 40 gados būs nepieciešams saražot par 60 % vairāk pārtikas, tai skaitā par 40 % palielināt graudu ražošanu lopbarības iegūšanai, tādējādi izdarot milzu spiedienu uz ekosistēmām.

Lai saražotu 1 kg gaļas, ir nepieciešams 10 reizes vairāk enerģijas nekā, 1 kg augu izcelsmes pārtikas saražošanai.

Veselīga

Rūpējas par augsnes, augu un dzīvnieku veselības nodrošināšanu.

Veicina zemnieku, strādnieku un ēdāju fizisko un garīgo veselību.
Tu esi tas, ko tu ēd!

Labvēlīgi ietekmē sabiedrības veselību, ņemot vērā visu produkta dzīves ciklu – no ražošanas, pārstrādes, iepakšanas, marķēšanas, izplatīšanas, virzīšanas tirgū un patēriņa līdz izmešanai.

Ilgtspējīga

Saglabā, aizsargā un atjauno dabas resursus, tradicionālās lauku ainavas un bioloģisko daudzveidību.

Balstās uz atjaunojamo resursu izmantošanu.

Nodrošina šībrīža vajadzību pēc uzturvērtībām bagātas pārtikas, neatņemot nākamajām paaudzēm iespēju nodrošināt to vajadzību pēc uzturvērtībām bagātas pārtikas.

Caurskatāma

Dod iespēju zemniekiem, strādniekiem un ēdājiem iegūt zināšanas, kas nepieciešamas, lai izprastu, kā pārtika ir ražota, pārveidota, izplatīta, virzīta tirgū, patērēta un izmesta.

Aicina zemniekus, strādniekus un ēdājus aktīvi piedalīties lēmumu pieņemšanā visos pārtikas sistēmas sektoros.

Izturīga

Spējīga tikt galā ar tādiem izaicinājumiem kā klimata pārmaiņas, neparedzami laikapstākļi, kaitēkļu un slimību uzbrukumi un neatjaunojamo enerģijas resursu samazināšanās.

Taisnīga un solidāra

Stiprina uz taisnīgumu un solidaritāti balstītu kopienu attīstību.

Balstās uz taisnīgiem nosacījumiem zemniekiem, strādniekiem un ēdājiem.

Nodrošina visiem vienlīdzīgu piekļuvi veselību veicinošai un kultūratbilstīgai pārtikai.

Ekonomiski līdzsvarota

Atbalsta vietējo ekonomiku.

Nodrošina zemniekiem un strādniekiem visā pārtikas sistēmas nozarē pienācīgu samaksu par padarīto.

Piedāvā pārtikas sistēmā iesaistītajiem dalībniekiem ekonomiskās iespējas, kas ir izlīdzsvarotas starp dažādiem valsts ģeogrāfiskajiem reģioniem un dažādiem darbības līmeņiem – no vietējā līdz globālajam.

Daudzveidīga

Veicina dažādus pārtikas ražošanas, izplatīšanas, virzīšanas tirgū, patēriņa un izmešanas veidus vietējā, reģionālā, nacionālā un globālā līmenī.

Ņem vērā ģeogrāfiskos apstākļus – pieejamos dabas resursus, klimatu, paražas un kultūrvēsturisko mantojumu.

Novērtē un atbalsta kultūru, sociāldemogrāfisko un dzīvesstilu daudzveidību.

Nodrošina visiem daudzveidīgu veselību veicinošas pārtikas izvēli.

Tava rīcība ilgtspējīgas pārtikas sistēmas veidošanai

- Dod priekšroku sezonālai un svaigai vietējai pārtikai.
- Iegādājies pārtiku, kas ražota ar videi draudzīgām metodēm. Vienmēr iztauļā produktu ražotāju par produkta audzēšanas un pagatavošanas procesu.
- Neizmet ēdienu – iegādājies tikai tik daudz pārtikas, cik vari apēst.
- Pērc pārtiku ar iespējami mazāku iepakojumu un atkārtoti izmantojamā tarā.
- Samazini gaļas patēriņu un iemācies gatavot gardas veģetārās maltītes.
- Gatavo ēdienu pats – tā tu zināsi, ko tu apēd, un mazāk patērēsi pārstrādātus produktus.
- Atbalsti ģimenes saimniecības. Kad vien iespējams, iegādājies vietējo bioloģisko pārtiku tieši no zemnieka – bez starpniekiem. Nodibini tiešu kontaktu ar pārtikas audzētāju un izzini, kā produkti tiek ražoti.

Meklē informāciju par vietējām bioloģiskajām saimniecībām šādās vietnēs: www.bioinfo.lv un www.biologiski.lv

- Samazini importa produktu lietošanu. Par ietaupīto naudu izvēlies attīstības valstīs ražotus produktus – kafiju, šokolādi, banānus, ananasus u. c. – ar bioloģiskās lauksaimniecības logo un godīgas tirdzniecības zīmi.
- Esi “vietējais līdz galam” – iegādājies tādus produktus, kuru audzēšanā nav izmantoti importa produkti, piemēram, ģenētiski modificēta soja kā dzīvnieku spēkbarība.
- Iekļaujies dabas procesos un audzē pārtiku pats.
- Esi aktīvs un iesaisties politikas veidošanā – uzzini, kā tava pašvaldība atbalsta vietējo saimniecību attīstību. Seko līdzi, lai tavā pašvaldībā publiskās iestādes ar publisko pārtikas iepirkumu veicina vietējās ražošanas attīstību.

Projektu finansē:

Projekta īstenotājs:

Informatīvi atbalsta:

